

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Rheoli ansawdd aer lleol yng Nghymru

Canllawiau polisi

Mehefin 2017

Rhan IV o Ddeddf yr Amgylchedd 1995

Rheoli ansawdd aer lleol yng Nghymru

Canllawiau polisi

PG(W)(17)

Cynnwys

Cyflwyniad.....	1
1 Ffyrdd o weithio	3
2 Meddwl hirdymor.....	6
3 Integreiddio polisi.....	8
4 Cynnwys	12
5 Cydweithio	17
6 Atal.....	20
Atodiad A Amcanion a safonau ansawdd aer	23

Cyflwyniad

Mae rheoli ansawdd aer yn flaenoriaeth iechyd cyhoeddus. Mae'n rhaid cymryd camau integredig yn rhyngwladol, yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol er mwyn gwella'r aer mae pobl yn ei anadlu. Mae Gweinidogion Cymru yn cyhoeddi'r canllaw hwn i Awdurdodau Lleol yng Nghymru yn unol ag adran 88 Deddf yr Amgylchedd 1995 ("Deddf 1995"). Mae'n rhaid i Awdurdodau Lleol, wrth gyflawni eu swyddogaethau o dan Ran IV o Ddeddf 1995, ystyried y canllaw hwn i'r graddau y mae'n ymwneud â'r swyddogaethau hynny.

Er mwyn i Awdurdodau Lleol fod yn effeithiol wrth weithio tuag at yr amcanion ansawdd aer cenedlaethol¹, mae'n rhaid i'r drefn rheoli ansawdd aer lleol gwmpasu swyddogaethau mwy nag un Awdurdod Lleol o dan Ran IV o Ddeddf 1995. Mae'n rhaid i'r gwaith o weithredu'r swyddogaethau hynny gyd-fynd â'r drefn rheoli ansawdd aer lleol o dan gyfundrefnau defnydd tir a chynllunio trafnidiaeth, trwyddedu amgylcheddol a niwsansau statudol, yn ogystal â chyflawni unrhyw weithgareddau eraill, nad ydynt yn gyfyngedig i'r sector cyhoeddus, sy'n effeithio ar ansawdd aer lleol.

Mae Llywodraeth Cymru yn dymuno i Awdurdodau Lleol fabwysiadu pum ffordd o weithio a nodwyd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ("y Ddeddf Llesiant") wrth gyflawni gwaith rheoli ansawdd aer lleol. Gan fod y ffyrdd hyn o weithio yn cynnwys integreiddio polisi a chydweithio â phartneriaid, nid yw'r canllaw hwn yn cyfyngu ei hun i swyddogaethau Awdurdodau Lleol o dan Ran IV o Ddeddf 1995 ond yn hytrach mae'n ceisio cyfleu pwysigrwydd gweithio cydlynol i gyflawni canlyniadau niferus.

Mae'r ddogfen hon yn fyrrach o lawer na fersiynau blaenorol o ganllaw polisi Llywodraeth Cymru ar reoli ansawdd aer lleol. Nid yw bellach yn manylu'n union sut y dylai Awdurdodau Lleol fynd i'r afael â gweithgareddau fel ymgynghoriad cyhoeddus a'r prosesau o ddatblygu strategaethau a chynlluniau gweithredu. Er bod y rhain yn parhau i fod yn hanfodol bwysig, mae angen iddynt gael eu teilwra i amgylchiadau lleol, a disgwylir i Awdurdodau Lleol, sy'n rhwymedig i'r Ddeddf Llesiant, reoli gweithgareddau o'r fath yn unol â gofynion y Ddeddf.

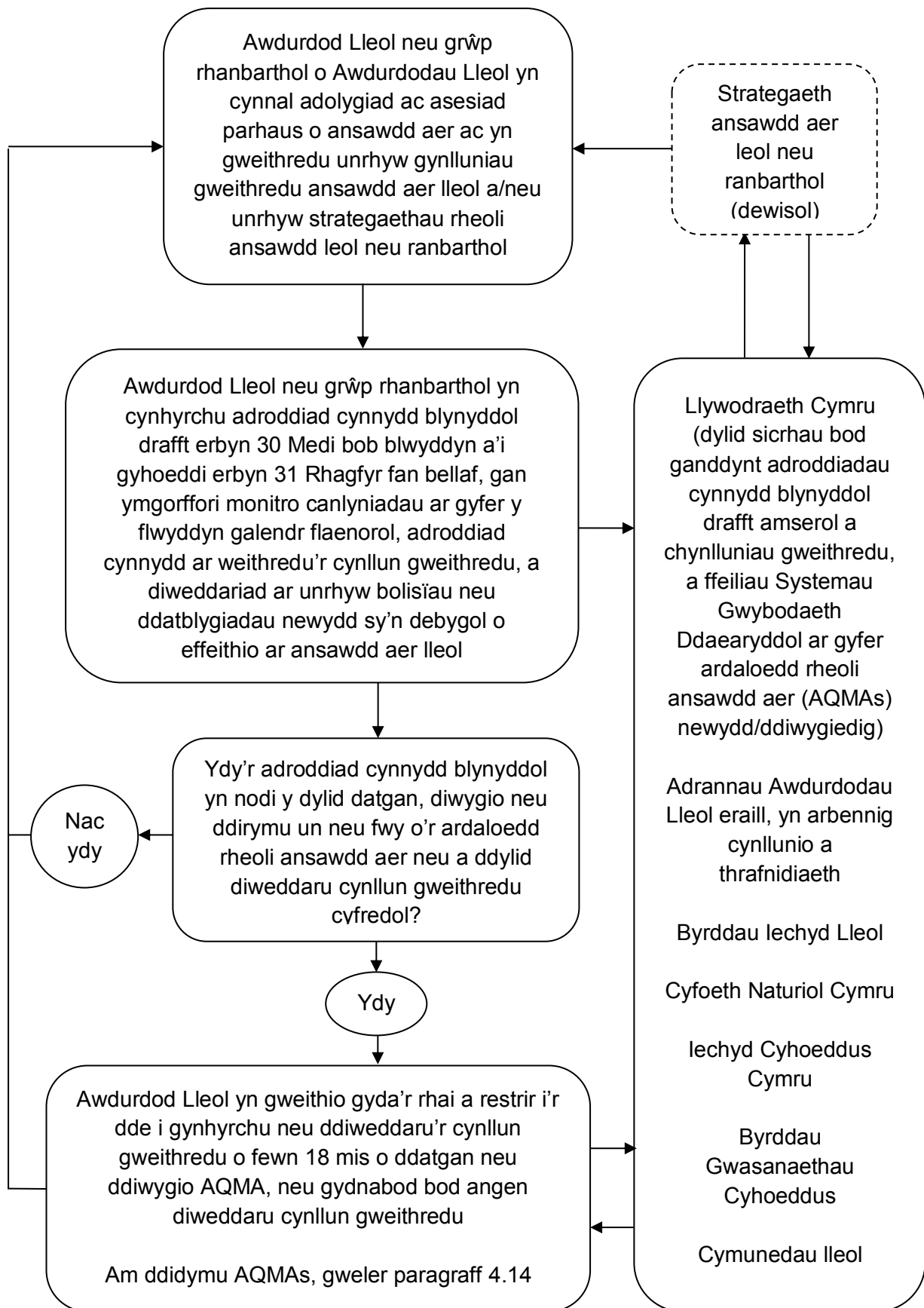
---

¹ Caiff yr amcanion ansawdd aer cenedlaethol ar gyfer Cymru eu nodi yn Rheoliadau Ansawdd Aer (Cymru) 2000, fel y'i diwygiwyd gan Reoliadau Ansawdd Aer (Cymru) (Diwygio) 2002.

Nid yw'r canllaw polisi hwn yn rhestru mesurau posibl ar gyfer gwella ansawdd aer na gwybodaeth am ble y gellid dod o hyd i wybodaeth bellach amdanynt. Mae unrhyw restr o'r fath yn dyddio'n gyflym. Bwriad y canllaw hwn yw darparu sefydlogrwydd yn nhermau disgwyliadau polisi Llywodraeth Cymru a dylid ei ddarllen gan Awdurdodau Lleol ar y cyd â'r cyngor arbenigol diweddaraf ar yr hyn sy'n gweithio yn ymarferol.

Diben rheoli ansawdd aer lleol o hyd yw gwella iechyd ac ansawdd bywyd ar gyfer bodau dynol, ac nid oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ymestyn dyletswyddau penodol Awdurdodau Lleol o dan Ran IV o Ddeddf 1995 i gynnwys rheoli effeithiau llygredd aer ar gynefinoedd naturiol sensitif. Dylid parhau i ymdrin â'r broses o reoli'r effeithiau hynny yn gadarn drwy'r cyfundrefnau defnydd tir a chynllunio trafnidiaeth, trwyddedu amgylcheddol a gweithgareddau rheoleiddiol eraill sy'n canolbwyntio ar leihau effeithiau amgylcheddol ar arferion amaethyddol.

Y BROSES SYMLACH AR GYFER RHEOLI ANSAWDD AER LLEOL

1 Ffyrdd o weithio

- 1.1 O dan y Ddeddf Llesiant mae'n ofyniad i gyrff cyhoeddus fel Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd Lleol, Cyfoeth Naturiol Cymru, Iechyd Cyhoeddus Cymru a Llywodraeth Cymru gynnal datblygu cynaliadwy. Dyma'r broses o wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru drwy gymryd camau, yn unol â'r egwyddor datblygu gynaliadwy, sydd â'r nod o gyflawni'r saith nod llesiant cenedlaethol².
- 1.2 Mae'r egwyddor datblygu gynaliadwy a ddiffinnir gan y Ddeddf Llesiant yn rhan hanfodol o sut mae'n rhaid i gyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus weithio bellach. Mae'n rhaid iddynt weithredu mewn modd sy'n ceisio sicrhau y caiff anghenion y presennol eu diwallu heb gyfaddawdu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain.
- 1.3 Mae'r egwyddor yn cynnwys pum ffordd o weithio y dylai gyrff cyhoeddus eu dilyn wrth gynnal datblygu cynaliadwy, sef:
- ystyried yr **hirdymor** er mwyn sicrhau nad ydym yn cyfaddawdu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain;
  - ymgymryd â dull **integredig**;
  - **cynnwys** amrywiaeth o'r boblogaeth yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnynt;
  - gweithio gydag eraill mewn ffordd **gydweithredol** i ganfod atebion cynaliadwy cyffredin; a
  - gweithredu i **atal** problemau rhag digwydd neu waethygu.

Blwch 1.1

Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i Awdurdodau Lleol yng Nghymru ddilyn y pum ffordd o weithio yma wrth gynnal y drefn rheoli ansawdd aer lleol.

² Cymru ffyniannus, Cymru gadarn, Cymru iachach, Cymru fwy cyfartal, Cymru llawn cymunedau cydlynus, Cymru sydd â diwylliant byw a lle mae'r iaith Gymraeg yn ffynnu, Cymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang.

PETHAU I'W GWNEUD A'U HOSGOI

1.4 O gofio'r uchod, **ni ddylai'r** drefn rheoli ansawdd aer lleol yng Nghymru gael ei chynnal yn y ffyrdd canlynol:

- chwilio am atebion tymor byr i achosion o ddiffyg cydymffurfio ag amcanion ansawdd aer cenedlaethol;
- ceisio rheoli ansawdd aer ar wahân i ganlyniadau cysylltiedig eraill, fel seinweddau gwell, llai o allyriadau carbon, ffyrdd mwy diogel, ffyrdd iachach o fyw ac ecosystemau cryfach;
- gadael i'r arbenigwyr benderfynu beth sydd orau, a rhoi gwybod i'r cyhoedd ar ôl i'r penderfyniadau cael eu gwneud;
- Swyddogion ansawdd aer yr Awdurdodau Lleol yn ceisio gwneud popeth ar eu pennau eu hunain; neu
- aros hyd nes yr eir yn groes i'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol cyn dechrau gwneud rhywbeth am y peth.

1.5 Yn hytrach, **dylai'r** drefn rheoli ansawdd aer lleol yng Nghymru gael ei gynnal drwy:

- mynd i'r afael ag atebion hirdymor parhaus i unrhyw achosion o ddiffyg cydymffurfio â'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol;
- ceisio rheoli ansawdd aer ar yr un adeg â chyflawni canlyniadau cysylltiedig eraill;
- manteisio ar bob cyfle i siarad â'r cyhoedd am heriau ansawdd aer, gwrandao ar eu pryderon a gofyn am eu sylwadau ar atebion posibl a'u rôl wrth gyflawni'r rhain;
- gweithio gyda phartneriaid mewnol ac allanol er lles pawb wrth gyflawni'r canlyniadau a ddymunir; a
- cadw amlygiad i lygredd aer mor isel ag sy'n rhesymol ymarferol ar draws y boblogaeth gyfan, gan edrych yn benodol am ardaloedd lle y mae perygl yr eir yn groes i'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol ar ryw adeg yn y dyfodol a gweithredu'n ataliol i osgoi hyn.

2 Meddwl hirdymor

- 2.1 Mae Cynlluniau Datblygu yn elfen allweddol o'r system gynllunio yng Nghymru. Maent yn hanfodol wrth gynllunio ar gyfer datblygu cynaliadwy ac yn darparu sylfaen gadarn ar gyfer penderfyniadau ar geisiadau ac apeliadau cynllunio defnydd tir. Dylai awdurdodau cynllunio weithio'n agos gyda swyddogion ansawdd aer wrth baratoi Cynlluniau Datblygu ac wrth bennu ceisiadau cynllunio defnydd tir.
- 2.2 Dylai Cynlluniau Datblygu sicrhau eu bod yn ystyried effeithiau ansawdd aer hirdymor y datblygiadau arfaethedig a'r galw am drafnidiaeth sy'n gysylltiedig â hwy. Dylent hefyd sicrhau eu bod yn ystyried yr effeithiau hirdymor y gallai ansawdd aer eu cael ar y bobl sy'n byw yn y datblygiadau arfaethedig.
- 2.3 Yn sicr mae mwy nag un ffordd o ymdrin â'r heriau sy'n deillio o lygredd aer, ac nid drwy'r drefn cynllunio defnydd tir yn unig. Mae cynlluniau a strategaethau ar gyfer hyrwyddo trafnidiaeth lanach a theithio llesol drwy Awdurdodau Lleol neu grwpio Awdurdodau Lleol yn rhanbarthol yr un mor bwysig, ynghyd ag asesiad cadarn o gynigion seilwaith trafnidiaeth unigol. Dylai cynllunwyr trafnidiaeth weithio'n agos gyda swyddogion ansawdd aer wrth baratoi a gweithredu cynlluniau a strategaethau sydd â goblygiadau hirdymor posibl ar gyfer ansawdd aer lleol.
- 2.4 Dylai cynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol a luniwyd i gydymffurfio ag amcanion ansawdd aer cenedlaethol o fewn ardaloedd rheoli ansawdd aer (AQMAS) anelu at atebion hirdymor parhaol ac nid atebion cyflym a fydd yn arwain at gydymffurfio am gyfnod byr yn unig. Wrth flaenoriaethu mesurau, mae rhagolygon galw traffig hirdymor yr un mor bwysig â deall y lefel gyfredol o ddefnydd ffordd.
- 2.5 Ym mhob agwedd o gynllunio defnydd tir a thrafnidiaeth, dylid rhoi ystyriaeth ofalus i adroddiad tueddiadau'r dyfodol³.

---

³ <http://gov.wales/statistics-and-research/future-trends/?lang=cy>

- 2.6 Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu unrhyw grwpio rhanbarthol neu Awdurdodau Lleol sy'n rhoi strategaeth ansawdd aer lleol neu ranbarthol ar waith, boed hynny i gadw lefelau llygredd aer mor isel ag sy'n rhesymol ymarferol neu i fynd i'r afael ag achosion o ddiffyg cydymffurfio mewn modd strategol ar draws ardal sy'n ehangach nag ardaloedd rheoli ansawdd aer unigol. Fodd bynnag, ni ddylai strategaeth o'r fath weithredu ar wahân i feysydd polisi eraill, yn hytrach, dylai gael ei hintegreiddio gyda chynllunio defnydd tir a thrafnidiaeth, iechyd cyhoeddus, teithio llesol, seilwaith gwyrdd, diogelwch ar y ffyrdd a newid yn yr hinsawdd lle bynnag y mae'n hysbys bod synergeddau a gwrthdaro hirdymor posibl rhwng y meysydd polisi eraill yn bodoli.
- 2.7 Dylai unrhyw gorff cyhoeddus neu grŵp o gyffwrdd cyhoeddus sy'n datblygu neu'n gweithredu cynllun neu strategaeth hirdymor ranbarthol neu leol sydd â goblygiadau posibl ar gyfer ansawdd aer sicrhau nad yw'n/tydynt yn cyfrannu at fynd yn groes i'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol. Fodd bynnag, nid yw'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol yn lefelau 'diogel' o lygredd aer. Yn hytrach, maent yn drothwy ymarferol a ddefnyddir gan y llywodraeth i nodi pan fydd y risgiau iechyd sy'n gysylltiedig â llygredd aer yn annerbyniol. Nid yw aer sy'n cydymffurfio â'r amcanion ar y lefel isaf posibl yn 'lân' am fod ganddo risgiau iechyd hirdymor o hyd. Nid oes trothwy diogel wedi'i ddiffinio ar gyfer nitrogen deuocsid a deunydd gronynnol ar hyn o bryd, a'r isaf yw'r crynodiad o'r llygryddion hynny, yr isaf yw'r risgiau o effeithiau iechyd andwyol yn y boblogaeth a gaiff ei hamlygu i'r llygredd aer. Felly, er bod cydymffurfio â'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol yn hanfodol, mae'n ddymunol cadw lefelau llygredd mor isel ag sy'n rhesymol ymarferol.

Blwch 2.1

Dylai ein nod hirdymor ar gyfer ansawdd aer fod yn ddeublyg, er mwyn sicrhau cydymffurfiad â'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol mewn mannau lle mae'r llygredd ar ei waethaf ac er mwyn lleihau amlygiad y boblogaeth i lygredd yn ehangach, gan sicrhau'r llesiant iechyd gorau posibl i'r cyhoedd.

3 Integreiddio polisi

- 3.1 Mae gan lygredd sŵn amgylcheddol awyrol, sef sŵn annymunol neu niweidiol o drafnidiaeth a diwydiant, lawer yn gyffredin â llygredd aer. Mae ffynonellau llygredd sŵn amgylcheddol ac aer yn tueddu i fod yn union yr un fath neu'n gysylltiedig, mae eu llwybrau trosglwyddo yn debyg, ac mae'r bobl a amlygir iddynt fwyaf hefyd yn aml yr un fath, fel arfer y bobl sydd agosaf i'r ffynhonnell.
- 3.2 Ar gyfer traffig ar y ffyrdd sy'n teithio ar gyflymdra sefydlog, mae allyriadau llygredd aer a sŵn yn cynyddu neu'n gostwng yn ôl nifer y cerbydau. Yn aml mae'r cerbydau mwyaf swllyd a brwnt yr un fath, yn yr un modd mae'r cerbydau mwyaf tawel a glân yr un fath hefyd. Mae lefelau llygredd aer a sŵn ar eu huchaf wrth ochr y ffordd ei hun ac maent yn gostwng wrth symud i ffwrdd ohoni. Gall traffig sy'n teithio ar gyflymdra uchel iawn a thraffig mewn tagfeydd arwain at lefelau uchel o lygredd aer a sŵn. Yn ogystal, mae rhai effeithiau iechyd andwyol wedi'u cysylltu â llygredd aer a sŵn, er enghraifft risg uwch o glefyd cardiofasgwlaidd.
- 3.3 Am y rhesymau hyn i gyd, mae'n gwneud synnwyr i ystyried y ddwy ffurf o lygredd traffig awyrol gyda'i gilydd. Byddai mynd i'r afael â hwy ar wahân yn arwain at ddyblygu ymdrechion a cholli cyfleoedd, o bosibl wrth weithredu polisiâu gwrthdrawiadol.
- 3.4 Wrth ddatblygu cynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol neu bolisiâu ehangach sydd â'r nod o wella ansawdd aer, dylai Awdurdodau Lleol ofyn y cwestiynau canlynol:
- A oes materion llygredd sŵn amgylcheddol cyfredol sy'n gysylltiedig â'r materion ansawdd aer hysbys? Os felly, allwn ni ymdrin â hwy ar yr un pryd?
  - A oes risg y bydd rhai o'n camau gweithredu arfaethedig ar gyfer ansawdd aer yn gwneud y sefyllfa o ran sŵn amgylcheddol yn waeth? Os felly, sut gallwn ni leihau'r risg?

Blwch 3.1

Diben y drefn rheoli ansawdd aer lleol yw gwella iechyd ac ansawdd bywyd ar gyfer bodau dynol. Bydd y gwelliant hwn i iechyd ac ansawdd bywyd yn well o lawer os gellir sicrhau seinweddau gwell ochr yn ochr â gostyngiadau o ran llygredd aer.

- 3.5 Mae seilwaith gwyrdd yn cyfeirio at ardaloedd naturiol neu led-naturiol sydd wedi'u gorchuddio'n rhannol neu'n llawn gan llystyfiant neu ddŵr mewn neu'n agos i ardaloedd adeiledig. Mae'n cynnwys parciau a gerddi, coetiroedd, rhandiroedd, gwarchodfeydd natur, pyllau dŵr, llynnoedd, afonydd, camlesi, gwlypdiroedd a llwybrau oddi ar y ffordd sydd â llystyfiant neu ddŵr ar y ffin, sy'n darparu cynefinoedd ar gyfer bywyd gwyllt a gellid eu defnyddio ar gyfer gweithgareddau hamdden, addysg neu deithio llesol.
- 3.6 Gall coed, perthi a seilwaith gwyrdd gyfrannu at leihau effeithiau niweidiol llygredd aer a sŵn mewn nifer o ffyrdd:
- Drwy gael gwared ar lygredd o'r aer a'i gynorthwyo i wasgaru, a thrwy amsugno, lledaenu a lleihau'r canfyddiad o sŵn.
  - Drwy roi pellter rhwng ffynonellau a'r bobl a gaiff eu hamlygu iddynt.
  - Drwy alluogi teithio llesol oddi ar y ffordd a'i wneud yn ddewis deniadol yn lle defnyddio cerbyd modur, gan leihau allyriadau cerbydol y defnyddiwr a'u hamlygiad personol i'r allyriadau.
  - Drwy ddarparu amgylcheddau tawel a seinweddau cadarnhaol, sy'n lleihau lefelau straen a gysylltir â ffyrdd prysur.
  - Drwy annog chwaraeon a gweithgareddau awyr agored eraill, gwella iechyd cyffredinol pobl a datblygu eu cryfder mewn perthynas â'r risgiau iechyd a achosir gan lygredd aer a sŵn.
- 3.7 Yn ogystal, gall presenoldeb coed a pherthi wrth ochr y ffordd neu yn y llain ganol gael effaith ostegol, gan arwain at fodurwyr sy'n gyrru'n fwy llyfn. Fodd bynnag, mewn perthynas ag arwyddocâd effeithiau fel hyn, ynghyd â photensial coed, perthi a llystyfiant eraill i amsugno neu wasgaru llygredd aer, mae Llywodraeth Cymru yn annog Awdurdodau Lleol i gyfeirio at y cyngor diweddaraf a gyhoeddwyd gan gyrff fel Grŵp Arbenigol Ansawdd Aer Llywodraeth y DU⁴.

Blwch 3.2

Mae Llywodraeth Cymru yn blaenoriaethu'r gwaith o ddarparu atebion sy'n seiliedig ar natur i wella ein cryfder cymdeithasol, ecolegol ac economaidd. Dylid rhoi ystyriaeth briodol i atebion o'r fath wrth ddatblygu unrhyw gynllun neu strategaeth i ymdrin â llygredd aer a/neu sŵn ar lefel leol neu ranbarthol.

⁴ <https://uk-air.defra.gov.uk/library/ageg/publications>

- 3.8 Erbyn hyn, cydnabyddir effaith andwyol cerbydau diesel ar ansawdd aer lleol. Yn wreiddiol, cafodd y cerbydau hyn eu hyrwyddo fel rhai mwy cyfeillgar i'r amgylchedd am fod ganddynt allyriadau nwyon tŷ gwydr is na cherbydau petrol, ond yn ddiweddarach canfuwyd bod ganddynt allyriadau nitrogen ocsid annerbyniol o uchel. Mae'n hanfodol ein bod yn nodi ac yn osgoi unrhyw wrthdaro posibl pellach rhwng polisïau newid hinsawdd a llygredd aer.
- 3.9 Mae synergeddau cryf posibl rhwng polisïau i wella ansawdd aer a pholisïau i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr. Yn gyffredinol, mae'r ffynonellau yn tueddu i fod yr un fath, gydag allyriadau sy'n ymwneud â defnyddio tanwydd yn achos ffynonellau hylosgi, a lefelau gweithgaredd yn achos mathau eraill o ffynonellau fel unedau da byw dwys a chompostio. Bydd mesurau i leihau allyriadau llygredd aer yn aml yn lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr, ac i'r gwrthwyneb.

Blwch 3.3

Dylai cynlluniau a pholisïau Awdurdodau Lleol ar gyfer newid hinsawdd ac ansawdd aer fod yn gyson ac yn integredig lle y bo'n briodol er mwyn manteisio i'r eithaf ar synergeddau posibl ac osgoi unrhyw wrthdaro posibl.

- 3.10 Prif ffynhonnell llygredd aer lleol fel arfer yw traffig ffyrdd. Felly, mae'n rhaid i'r ateb i heriau ansawdd aer lleol fod ynghlwm wrth bolisïau trafndiaeth leol a rhanbarthol. Mae hyn yn cynnwys rheoli traffig ffyrdd, annog ymgymryd â thechnolegau glanach, newid moddol a theithio llesol. Os na all y drefn rheoli ansawdd aer lleol ddylanwadu a gweithio mewn ffordd gydlynol gyda'r meysydd polisi hyn, ni fydd yn bosibl iddi lwyddo. Mae'n rhaid i'r drefn rheoli ansawdd aer lleol gael ei hintegreiddio'n agos â mentrau diogelwch ffyrdd er mwyn sicrhau manteision niferus ac osgoi polisïau gwrthdrawiadol.
- 3.11 Yn yr un modd, ni all y drefn rheoli ansawdd aer lleol obeithio atal ansawdd aer rhag dirywio ymhellach, na manteisio ar y posibilrwydd o ddatblygu i wella ansawdd aer, os na fydd swyddogion ansawdd aer yn cynnal perthynas waith agos iawn â'u cydweithwyr yn yr ardal gynllunio, mewn perthynas â pholisi eang ac achosion unigol.

Blwch 3.4

Ochr yn ochr ag integreiddio ansawdd aer â pholisïau amgylcheddol eraill, mae integreiddio polisi rhyngadrannol yn hanfodol, yn arbennig mewn perthynas â chynllunio defnydd tir a thrafnidiaeth.

- 3.12 Gall lleihau amlygiad y boblogaeth i lygredd aer a sŵn arwain at boblogaeth fwy iach, diogel a chynhyrchiol, gan olygu llai o alw ar y gwasanaeth iechyd. Felly, mae er budd y gweithwyr iechyd ac iechyd cyhoeddus proffesiynol i gefnogi gweithredoedd yr Awdurdodau Lleol i leihau risgiau ac anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig â llygredd awyrol.
- 3.13 Gall gweithwyr iechyd ac iechyd cyhoeddus proffesiynol, gan gynnwys y rhai mewn sefydliadau ymchwil, gyfrannu at y drefn rheoli ansawdd aer lleol drwy helpu Awdurdodau Lleol i dargedu eu gweithredoedd hyd eithaf eu gallu, nid yn unig yn yr ardaloedd mwyaf llygredig ond hefyd mewn mannau lle y mae llygredd awyrol yn bodoli ochr yn ochr ag amddifadedd a ffactorau risg eraill sy'n gysylltiedig ag anghydraddoldebau iechyd.
- 3.14 Gall gweithwyr iechyd ac iechyd cyhoeddus proffesiynol hefyd leihau risgiau a baich anghymesur mewn perthynas â chlefydau, gan gynnwys mewn poblogaethau difreintiedig, drwy weithio mewn partneriaeth ag Awdurdodau Lleol i gyfathrebu gwybodaeth a chyngor pwysig am ansawdd aer i'r cyhoedd, yn arbennig lle y bydd hyn yn arwain at newid ymddygiad. Mae'n bwysig i wybodaeth a chyngor o'r fath fod yn gydgysylltiedig, er mwyn osgoi negeseuon cymysg wrth gyrff cyhoeddus sy'n gweithio mewn partneriaeth ar y drefn rheoli ansawdd aer lleol.

Blwch 3.5

Dylai swyddogion ansawdd aer Awdurdodau Lleol weithio gyda gweithwyr iechyd ac iechyd cyhoeddus proffesiynol i integreiddio'r drefn rheoli ansawdd aer lleol yn effeithiol gyda mentrau lleol eraill gyda'r nod o leihau risgiau ac anghydraddoldebau iechyd mewn cymunedau yr effeithir arnynt.

4 Cynnwys

- 4.1 Er mwyn i gymunedau lleol, gan gynnwys trigolion a busnesau, chwarae eu rhan yn yr ateb i heriau ansawdd aer lleol, mae'n rhaid iddynt fod yn rhan o'r drefn yn gyntaf. Mae hyn yn golygu bod angen iddynt gael gwybodaeth glir, gywir, amserol am natur unrhyw broblem. Mae bob amser gan aelodau'r cyhoedd yr hawl i wybod cyflwr ansawdd yr aer yn eu hardal, hyd yn oed pan fydd cydymffurfiaeth lawn ag amcanion ansawdd aer cenedlaethol.
- 4.2 O dan Adran 82 o Ddeddf 1995 mae'n ofyniad i bob Awdurdod Lleol adolygu ansawdd yr aer yn eu hardal ar hyn o bryd ac yn y dyfodol. O dan Adran 83 mae'n ofyniad i Awdurdodau Lleol benodi ardal rheoli ansawdd aer pan na fydd amcan ansawdd aer yn cael ei gyrraedd, neu nad yw'n debygol o gael ei gyrraedd. Yna, o dan Adran 84 mae'n ofyniad i Awdurdod Lleol ddatblygu cynllun gweithredu ar gyfer yr ardal rheoli ansawdd aer. Dylid hysbysu cymunedau lleol a'u cynnwys yn y ddau weithgaredd cyntaf er mwyn iddynt allu gwneud cyfraniad defnyddiol i'r broses o ddatblygu a gweithredu unrhyw gynlluniau gweithredu ar gyfer ansawdd aer lleol neu strategaethau cysylltiedig.
- 4.3 Dylai Awdurdodau Lleol yng Nghymru ganolbwyntio ar fonitro ac adrodd ar nitrogen deuocsid a deunydd gronynnol (PM_{10}). Anogir Awdurdodau Lleol i fonitro ac adrodd ar fân ddeunydd gronynnol ($PM_{2.5}$) ond nid yw'n orfodol. Nid oes angen monitro llygryddion eraill yn rheolaidd heblaw bod rheswm i gredu bod problem leol benodol gydag un ohonynt. Er enghraifft, darlleniad nad yw'n cydymffurfio gan y rhwydwaith monitro ansawdd aer cenedlaethol, neu ragfynegiad o ddiffyg cydymffurfio gan y model ansawdd aer cenedlaethol.
- 4.4 Mae'r cyhoedd yn dangos mwy o ddiddordeb yn y materion iechyd sy'n gysylltiedig â nitrogen deuocsid a deunydd gronynnol, yn rhannol o ganlyniad i fwy o sylw gan y cyfryngau. Nid yw bellach yn anghyffredin i aelodau o'r cyhoedd wybod am y pryderon ynghylch ansawdd aer sy'n gysylltiedig â cherbydau diesel, tra bod gweithgareddau sy'n cynhyrchu mwg, llwch neu arogl yn debygol o wneud i bobl bryderu am effeithiau iechyd posibl y gweithgareddau hynny. Felly, mae'n hanfodol cyhoeddi gwybodaeth hygrych, ddiweddar a chywir am ansawdd yr aer lle maent yn byw.

Dylai Awdurdodau Lleol neu grwpiau rhanbarthol o Awdurdodau Lleol gynhyrchu adroddiad cynnydd blynyddol drafft ar ansawdd aer erbyn diwedd mis Medi, a ysgrifennwyd ar gyfer y cyhoedd cyffredinol ac yn dilyn templed a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru, a chyhoeddi'r adroddiad terfynol cyn i'r flwyddyn ddod i ben.

- 4.5 Dylai pob adroddiad cynnydd blynyddol a'r data sy'n gysylltiedig ag ef gael ei gyhoeddi mewn fformat agored a dylid sicrhau ei fod ar gael i'w aildddefnyddio'n gyffredinol o dan y Drwydded Llywodraeth Agored⁵.
- 4.6 Os bydd Awdurdodau Lleol yn hwyr wrth gyflwyno'u hadroddiadau cynnydd blynyddol drafft, cânt nodyn atgoffa ac yna llythyr rhybudd gan swyddogion Llywodraeth Cymru. Os na fyddant yn cynhyrchu eu hadroddiad drafft erbyn diwedd y flwyddyn galendr, byddant, yn absenoldeb eglurhad cymhellol, yn derbyn cyfarwyddyd gan Weinidogion Cymru o dan adran 85(3) o Ddeddf 1995.
- 4.7 Mae gan aelodau o'r cyhoedd hawl i wybod nid yn unig i ba raddau y cânt eu hamlygu i lygredd awyrol, ond hefyd a yw'r cyrff cyhoeddus perthnasol yn trin hyn fel blaenoriaeth. O 2018 ymlaen, yn ogystal ag adrodd ar gynnydd mewn perthynas ag ardaloedd rheoli ansawdd aer, dylai pob adroddiad cynnydd blynyddol hefyd nodi:
- a yw llygredd aer a/neu sŵn amgylcheddol yn cael eu cynnwys o fewn amcanion llesiant yr Awdurdodau Lleol o dan y Ddeddf Llesiant, ac os felly, ym mha ffurf, a pha gynnydd a wnaed wrth fodloni'r amcanion hynny hyd yn hyn; a
  - pa bolisiâu, os o gwbl (e.e. yn ymwneud â chynllunio defnydd tir a thrafnidiaeth, seilwaith gwyrdd a theithio llesol), sydd gan Awdurdodau Lleol ar waith i leihau lefelau cyffredinol o nitrogen deuocsid, deunydd gronynnol a llygredd sŵn amgylcheddol ar gyfer y boblogaeth gyfan, gan ystyried dangosyddion amlygiad ansawdd aer Cymru⁶ a mapiau sŵn cenedlaethol⁷.

⁵ <http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence>

⁶ <https://statscymru.llyw.cymru/catalogue/environment-and-countryside/air-quality>

⁷ <http://lle.gov.wales/map/airbornepollution>

- 4.8 Mae'n rhaid i Awdurdod Lleol, drwy orchymyn, benodi unrhyw ran o'i ardal fel ardal rheoli ansawdd aer lle y mae'n ymddangos nad yw un neu fwy o'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol yn cael eu cyflawni, neu nad ydynt yn debygol o gael eu cyflawni.
- 4.9 Wrth bennu ffin ardal rheoli ansawdd aer, dylai'r Awdurdod Lleol wneud dyfarniad priodol ar raddau'r ardaloedd o ddiffyg cydymffurfio, lleoliadau'r bobl a gaiff eu hamlygu i'r llygredd, natur a lleoliad y ffynonellau perthnasol, a ffactorau lleol eraill.
- 4.10 Yr Awdurdod Lleol sy'n penderfynu ar union eiriad yr ardal rheoli ansawdd aer. Fodd bynnag, dylai gynnwys y dyddiad y daw i rym, y llygrydd(ion) a'r amcan(ion) ansawdd aer y penodir yr ardal rheoli ansawdd aer ar ru cyfer, map sy'n dangos yr ardal rheoli ansawdd aer a disgrifiad o'r ardal.
- 4.11 Dylai Awdurdodau Lleol ddatgan neu ymestyn ardal rheoli ansawdd aer cyn gynted â phosibl ar ôl cydnabod yr angen iddi gael ei datgan neu ei hystyngi. Dylid cyflwyno copi o'r adroddiad ardal rheoli ansawdd aer newydd i Lywodraeth Cymru a Defra, ynghyd â ffeil siâp GIS o ffin yr ardal rheoli ansawdd aer. Mae'n rhaid i'r gorchymyn hefyd gael ei wneud yn gyhoeddus a dylid tynnu sylw pobl sy'n byw ac yn gweithio o fewn ffin yr ardal rheoli ansawdd aer at y gorchymyn hwn.
- 4.12 Yn dilyn achos o ddatgan neu ymestyn ardal rheoli ansawdd aer, dylai'r Awdurdod Lleol ddechrau gweithio gyda'r gymuned leol a rhanddeiliaid eraill ar unwaith i ddatblygu cynllun gweithredu ansawdd aer lleol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth lawn â'r amcanion ansawdd aer cenedlaethol. Yn ddelfrydol, ni ddylai'r drafft cychwynnol gymryd mwy na blwyddyn i'w baratoi. Mae'n rhaid cynhyrchu cynllun gweithredu drafft i'w adolygu gan Lywodraeth Cymru o fewn 18 mis i'r dyddiad y daeth y gorchymyn ardal rheoli ansawdd aer i rym, ac mae'n rhaid i'r cynllun gweithredu gael ei fabwysiadu'n ffurfiol cyn i ddwy flynedd fynd heibio. Os na fydd Awdurdod Lleol yn cynhyrchu cynllun gweithredu drafft i'w adolygu gan Lywodraeth Cymru o fewn dwy flynedd i ddatgan neu ymestyn ardal rheoli ansawdd aer, bydd yn derbyn, yn absenoldeb eglurhad cymhellol, cyfarwyddyd gan Weinidogion Cymru o dan adran 85(3) o Ddeddf 1995.
- 4.13 Dylid adolygu a diweddarau cynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol pryd bynnag y bo angen, ond yn sicr o leiaf unwaith bob pum mlynedd. Dylai adolygiadau o'r fath gynnwys mewnbwn gan gymunedau lleol.

4.14 Dylai Awdurdodau Lleol sy'n dymuno dirymu neu leihau ardal rheoli ansawdd aer wneud hynny gyda chymeradwyaeth Llywodraeth Cymru yn unig, yn dilyn adolygiad ac ymgynghoriad â'r cymunedau lleol yr effeithir arnynt. Dylai'r adolygiad ddangos yn glir bod yr amcanion ansawdd aer cenedlaethol yn cael eu bodloni ac y byddant yn parhau i gael eu bodloni. Mewn geiriau eraill, dylai'r Awdurdod Lleol fod yn hyderus y gellir cynnal y gwelliannau a arsylwyd. Fel arfer, mae hyn yn gofyn am dair blynedd neu fwy o gydymffurfiaeth lawn, ond unwaith y cytunwyd ar y dirymiad neu'r lleihad gan Lywodraeth Cymru, dylai ddigwydd heb oedi. Yn dilyn dirymiad, dylai'r Awdurdod Lleol, yn ddelfrydol, roi strategaeth ansawdd aer lleol neu ranbarthol ar waith i sicrhau bod ansawdd aer yn parhau i fod yn fater proffil uchel a bod yr amodau yn cael eu hatal rhag gwaethygu yn y dyfodol.

Blwch 4.2

Dylai cymunedau lleol gael eu cynnwys yn y broses o'r cychwyn wrth ddatblygu cynllun gweithredu ansawdd aer lleol. Ni ddylai Awdurdodau Lleol aros nes bod y cynllun yn bodoli ar ffurf drafft cyn gofyn am eu mewnbwn. O fewn 18 mis o ddatgan neu ymestyn ardal rheoli ansawdd aer, dylid cyflwyno cynllun gweithredu drafft a lywiwyd gan gyfranogiad y gymuned leol i'w archwilio gan Lywodraeth Cymru.

YSGOLION A LLEOLIADAU SENSITIF ERAILL SY’N AGORED I AMLYGIAD

- 4.15 Ystyrir bod rhai grwpiau mewn perygl uwch o ddioddef salwch o ganlyniad i amlygiad i lygredd aer na gweddill y boblogaeth. Ymhlith y grwpiau hyn sy’n arbennig o agored i niwed mae pobl hŷn a’r rhai sydd â chyflwr meddygol sy’n bodoli eisoes. Mae babanod a phlant hefyd yn arbennig o agored i niwed, gan fod niwed a achosir pan fo plant yn ifanc yn gallu arwain at effeithiau sy’n para’n hir yn y dyfodol. Gall pobl sy’n gwneud llawer o ymarfer corff egnïol ac felly’n anadlu’n drwm hefyd fod yn agored i niwed os cânt eu hamlygu i lefelau uchel o lygredd aer ar yr un pryd dros gyfnod hir.
- 4.16 Mae cartrefi gofal, ysbytai, meithrinfeydd, ysgolion, safleoedd chwaraeon a llwybrau teithio llesol yn enghreifftiau o leoliadau lle y gellid disgwyl gweld niferoedd mawr o’r bobl sy’n perthyn i’r grwpiau uchod. Fodd bynnag, nid yw pobl hŷn, y rhai sydd â chyflwr meddygol sy’n bodoli eisoes, babanod, plant, a phobl sy’n ymgymryd â gweithgareddau corfforol dros gyfnod hir i’w gweld yn y lleoliadau a enwyd uchod yn unig ac maent i’w gweld ar unrhyw stryd breswyl yng Nghymru. Maent yn haeddu’r un lefel o ddiogelwch lle bynnag y bônt. Mae’n rhaid i Awdurdodau Lleol ddilyn dull sy’n seiliedig ar risg wrth leoli eu hardaloedd monitro. Dylai’r dull gael ei lywio gan y dystiolaeth, gan gynnwys tystiolaeth y cymunedau lleol, sy’n nodi ble mae pobl yn debygol o gael eu hamlygu i’r lefelau uchaf o lygredd aer.
- 4.17 Mae gan ysgolion rôl unigryw i’w chwarae ym maes rheoli ansawdd aer lleol, nid yn unig am eu bod yn lleoliadau lle y mae plant (maent hefyd yn byw mewn unrhyw fannau preswyl sy’n agored i lefelau uchel o lygredd aer), ond am ddau reswm arall. Y cyntaf yw cyfraniad sylweddol y cyfnod lle caiff plant eu hebrwng i’r ysgol ac oddi yno (“school run”) i lefelau o lygredd aer a thagfeydd traffig ar ffyrdd o fewn ardaloedd dalgylch ysgolion yn ystod oriau prysur. (Mae plant yn debygol o gael eu hamlygu i lefelau uwch o lawer o lygredd aer wrth deithio i’r ysgol ac o’r ysgol na phan maent ar dir yr ysgol.) Yr ail yw’r potensial i ysgolion helpu i addysgu plant a rhieni ar y materion ynghylch ansawdd aer ac archwilio atebion posibl, fel rhannu ceir a pholisïau dim aros o gwmpas ar dir yr ysgol. Dylai Awdurdodau Lleol ystyried ymgysylltu ag ysgolion fel rhan o’u gweithgareddau rheoli ansawdd aer lleol, er mwyn archwilio opsiynau ar gyfer lleihau effeithiau hebrwng plant i’r ysgol ac oddi yno ar gymdeithas yn gyffredinol a phlant yn arbennig, ac i addysgu plant ac oedolion ar ansawdd aer lleol yn fwy cyffredinol.

Blwch 4.3

Wrth weithio tuag at lesiant cenedlaethau’r dyfodol, dylai Awdurdodau Lleol ystyried yn arbennig y risgiau hirdymor i fabanod a phlant sydd ynghlwm wrth amlygiad i lygredd aer, boed hynny yn eu cartrefi, yn eu hysgolion a’u meithrinfeydd, neu wrth deithio rhwng y ddau le.

5 Cydweithio

- 5.1 Er mwyn i'r drefn rheoli ansawdd aer lleol fod yn effeithiol, mae angen i swyddogion ansawdd aer yr Awdurdodau Lleol gydweithio â phartneriaid mewnol ac allanol. Os na fydd awdurdodau cynllunio ac adrannau trafndiaeth o fewn Awdurdodai Lleol yn cymryd perchenogaeth rannol dros y rhaglen waith rheoli ansawdd aer lleol, mae'n debygol taw cylch diddiwedd o fonitro'r broblem fydd gennym ac, mewn rhai lleoedd, bydd y sefyllfa yn gwaethygu.
- 5.2 Hoffai Llywodraeth Cymru weld Awdurdodau Lleol yn cynnal gwaith rheoli ansawdd aer lleol ar lefel ranbarthol yn hytrach nac ar sail Awdurdodau Lleol unigol, lle bynnag y mae hyn yn gwneud synnwyr. Drwy weithio'n rhanbarthol dylai fod yn bosibl sicrhau ffocws gwell ar atal a helpu i gyflawni canlyniadau gwell i bobl a chymunedau yn y tymor byr a'r hirdymor. Mae'n cynnig manteision ymarferol yn nhermau arbedion maint, cael gwared ar ddyblygu, lleihau cymhlethdod, symleiddio gweithgareddau, sicrhau cysondeb a datblygu gweithlu cryf ym maes polisi cymhleth, sy'n dibynnu'n rhy aml ar nifer bach o staff arbenigol er mwyn mynd i'r afael â'r gwaith. Dylai lleihau'r tebygolrwydd o golli terfynau amser o ganlyniad i absenoldeb staff annisgwyl. Dylai hefyd helpu i nodi, yn gynnar, sefyllfaoedd lle y gallai ansawdd aer mewn un Awdurdod Lleol gael ei effeithio'n andwyol gan benderfyniadau o ran defnydd tir neu drafndiaeth a wneir mewn Awdurdod Lleol cyfagos, gan arwain at atebion trawsffiniol i broblemau cyffredin.
- 5.3 Mae'r Ddeddf Llesiant yn rhoi dyletswydd statudol ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus sy'n cynnwys Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd Lleol, gwasanaethau tân ac achub a Chyfoeth Naturiol Cymru. Mae'n rhaid i bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol ei ardal drwy gyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant cenedlaethol. Mae'n rhaid i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus gynnal asesiad o lesiant lleol, a ddylai ystyried adolygiadau ac asesiadau Awdurdodau Lleol o ansawdd aer lleol. Yna, mae'n rhaid iddynt osod amcanion llesiant a gweithredu cynllun llesiant lleol. Mae'n rhaid i bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gyhoeddi adroddiad blynyddol ar gynnydd tuag at fodloni ei amcanion llesiant.

- 5.4 Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn gosod dyletswydd statudol ar Gyfoeth Naturiol Cymru i gynhyrchu Adroddiad ar Gyflwr Adnoddau Naturiol (SoNaRR) a datganiadau ardal a fydd yn hyrwyddo'r gwaith o weithredu'r Polisi Adnoddau Naturiol Cenedlaethol a blaenoriaethu camau gweithredu ar lefel leol. Bydd datganiadau ardal yn darparu sylfaen dystiolaeth gadarn ar gyfer rheoli adnoddau naturiol mewn ffordd gynaliadwy, gan gynnwys yr aer, i lywio a dylanwadu ar ddarparu gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Dylai Cyfoeth Naturiol Cymru ystyried adolygiadau ac asesiadau Awdurdodau Lleol o ansawdd aer lleol wrth gynnal y gwaith hwn. Mae'n rhaid i asesiadau Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus o lesiant a Chynlluniau Datblygu Lleol ystyried datganiadau ardal Cyfoeth Naturiol Cymru.
- 5.5 Mae Byrddau Iechyd Lleol ac Iechyd Cyhoeddus Cymru mewn safle da i addysgu a hysbysu'r cyhoedd a'r bobl sy'n gwneud penderfyniadau am faterion sy'n ymwneud ag iechyd y cyhoedd. Yn ogystal â pharatoi Adroddiad ar Gyflwr Adnoddau Naturiol a datganiadau ardal, Cyfoeth Naturiol Cymru yw'r corff rheoleiddio ar gyfer allyriadau i'r aer (gan gynnwys sŵn) o gyfleusterau diwydiannol a gwastraff mawr. Dylai Byrddau Iechyd Lleol, Iechyd Cyhoeddus Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru gefnogi Awdurdodau Lleol lle bynnag y bo'n bosibl wrth ddatblygu a gweithredu cynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol a strategaethau ansawdd aer lleol neu ranbarthol. Gall y cymorth hwn fod drwy waith o fewn Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus. Fodd bynnag, gallai a dylai Awdurdodau Lleol a chyrff cyhoeddus eraill gydweithio ar reoli ansawdd aer a sŵn hyd yn oed pan nad yw'n flaenoriaeth ar gyfer y cynllun llesiant lleol a fabwysiadwyd gan y Corff Gwasanaethau Cyhoeddus.
- 5.6 Pan na fydd lefel briodol o gydweithio cadarnhaol gan sefydliadau partner, dylai Awdurdodau Lleol geisio ddatrys y broblem yn uniongyrchol â'r sefydliadau dan sylw, gan gyfeirio'r mater at lefel uwch fel bo angen. Os, a dim ond os bydd hyn yn methu, dylai Awdurdodau Lleol ddenu'r achos at sylw Llywodraeth Cymru.

- 5.7 Dylai pob adroddiad cynnydd blynyddol nodi a yw'r gwaith o fonitro'r drefn rheoli ansawdd aer lleol, dangosyddion amlygiad ansawdd Cymru a mapiau sŵn cenedlaethol aer wedi llywio, neu fynd i lywio, asesiadau Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus o lesiant, a sut byddant yn gwneud hynny. Os na fydd cynllun gweithredu ansawdd aer lleol yn cyfateb yn naturiol ag unrhyw un o'r amcanion yng nghynllun llesiant lleol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, dylid nodi hyn yn glir. Dylai swyddogion ansawdd aer ei chael hi'n haws i gael mynediad i'r wybodaeth hon wrth i'r gofynion ar gyfer integreiddio a chydweithio sy'n ofynnol o dan y Ddeddf Llesiant gael eu hymgorffori o fewn eu sefydliadau. Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod os na fydd llinellau cyfathrebu o fewn Awdurdod Lleol yn gweithredu cystal ag y dylent, gallai'r wybodaeth y gofynnir amdani yma fod yn anoddach i swyddogion gael gafael arni. Gallai hyn arwain at rywfaint o waith ychwanegol ar gyfer swyddogion yn y tymor byr.
- 5.8 Gweinidogion Cymru yw'r awdurdod priffyrdd ar gyfer traffyrdd a chefnffyrdd yng Nghymru, ac maent yn cymryd eu cyfrifoldeb dros reoli effeithiau amgylcheddol y ffyrdd hynny o ddifrif. Bydd Llywodraeth Cymru, lle y bo angen, yn ymgysylltu'n adeiladol ag Awdurdodau Lleol a/neu Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (y mae Gweinidogion Cymru yn cael gwahoddiad statudol i fod yn rhan ohonynt) er mwyn ceisio atebion effeithiol i broblemau ansawdd aer a sŵn. I'r gwrthwyneb, pan fydd y rhwydwaith monitro ansawdd aer cenedlaethol neu'r model ansawdd aer cenedlaethol yn nodi neu'n rhagfynegi diffyg cydymffurfio â gwerthoedd ansawdd aer yr UE (neu werthoedd cyfwerth y DU yn dilyn gadael yr UE) a bod y ffyrdd dan sylw yn gyfrifoldeb Awdurdod Lleol, bydd Llywodraeth Cymru yn disgwyl i'r Awdurdod Lleol gofrestru hyn yn eu hadroddiadau cynnydd blynyddol, ystyried datblygu cynlluniau adfer a gweithio gyda Llywodraeth Cymru er mwyn sicrhau bod y ffyrdd hynny yn cydymffurfio eto cyn gynted â phosibl.

6 Atal

- 6.1 Amcangyfrifir bod llygredd aer yn lleihau disgwyliad oes pob person sy'n byw yn y DU gan sawl mis. Yng Nghymru, caiff bron mil o farwolaethau a 10,000 o flynyddoedd bywyd eu colli bob blwyddyn o ganlyniad i nitrogen deuocsid a deunydd gronynnol, ac amcangyfrifir bod cost ariannol llygredd aer yn y DU tua £20 biliwn y flwyddyn⁸. Yng Nghymru, mae Awdurdodau Lleol wedi datgan mwy na 40 o ardaloedd rheoli ansawdd aer, un ar gyfer deunydd gronynnol, a'r gweddill wedi'u cysylltu â nitrogen deuocsid o draffig ffyrdd.
- 6.2 Mae sŵn a ddaw o ffynonellau llygredd aer yn effeithio ar bobl yn bennaf drwy amharu ar eu cwsig ac achosi annifyrrwch, ond hefyd drwy risg uwch o gyflyrau iechyd sy'n ymwneud â phwysedd gwaed uchel ac effeithiau ar gynhyrchedd a dysgu, gyda chost i'r DU wedi'i hamcangyfrif i fod tua £10 biliwn y flwyddyn⁹. Yn ôl y mapiau sŵn cenedlaethol a gynhyrwyd yn 2012, mae cartrefi mwy na 200,000 o bobl yng Nghymru wedi'u hamlygu i sŵn traffig ffyrdd sydd y tu hwnt i ganllawiau sŵn nos Sefydliad Iechyd y Byd.
- 6.3 Mae'r ddeddfwriaeth rydym wedi'i hetifeddu yn gryf o ran nodi problemau. Fodd bynnag, mae wedi cael llwyddiant cyfyngedig hyd yma wrth ddatrys y problemau hynny. Dylem allu gwneud yn well na hyn, yn nhermau dod o hyd i atebion arloesol i broblemau sy'n bodoli eisoes ac atal problemau pellach rhag codi.
- 6.4 Waeth ble maent yn byw a gweithio, bydd dosau uchaf pobl o lygredd awyrol sy'n gysylltiedig â thraffig yn tueddu i ddigwydd pan fyddant yn teithio, ar hyd neu wrth ochr ffyrdd prysur. Mae pobl sy'n byw ac yn gweithio mewn ardaloedd rheoli ansawdd aer yn debygol o gael eu hamlygu i grynodiadau uwch o lygredd awyrol yn eu cartrefi ac yn y gweithle na phobl sy'n byw ac yn gweithio mewn mannau eraill. Fodd bynnag, mae statws 'diffyg trothwy' gan y llygryddion aer sy'n peri'r pryder mwyaf o safbwynt iechyd y cyhoedd, sy'n golygu nad oes lefel 'diogel' o amlygiad. O ganlyniad, mae'r mwyafrif o faich iechyd y gellid ei hosgoi yn deillio o amlygiad y boblogaeth i lygredd awyrol y tu allan i ardaloedd rheoli ansawdd aer.

---

⁸ <https://www.rcplondon.ac.uk/projects/outputs/every-breath-we-take-lifelong-impact-air-pollution>

⁹ <https://www.gov.uk/noise-pollution-economic-analysis>

- 6.5 Mae'r cyfundrefnau cynllunio defnydd tir a thrafnidiaeth yn allweddol i atal achosion newydd o ddiffyg cydymffurfio ag amcanion ansawdd aer cenedlaethol a lefelau annerbyniol o sŵn sy'n deillio o ganlyniad i ddatblygiad newydd. Mae hefyd rhywfaint o gwmpas i ddefnyddio'r cyfundrefnau hynny i geisio cynnal lefelau o amlygiad y cyhoedd i lygredd awyrol mor isel ag sy'n rhesymol ymarferol.
- 6.6 Efallai y bydd Awdurdodau Lleol a sefydliadau partner yn penderfynu bod angen rhywbeth ychwanegol er mwyn atal salwch a achosir gan lygredd awyrol, sy'n uwch na'r darpariaethau ansawdd aer a sŵn a gynhwysir o fewn y cyfundrefnau cynllunio defnydd tir a thrafnidiaeth. Pan fydd hyn yn digwydd, un opsiwn y gellid ei ystyried yw strategaeth ansawdd aer lleol neu ranbarthol. Byddai Llywodraeth Cymru yn croesawu cyrff cyhoeddus i weithio gyda'i gilydd i gynhyrchu strategaethau o'r fath. Yn dibynnu ar y blaenoriaethau sy'n deillio o'u hasesiadau o lesiant lleol, gallai Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ddewis canolbwyntio ar y mater hwn a/neu ymdrin ag ef fel rhan o ystyriaeth ehangach. Bydd cyrff cyhoeddus sy'n dewis dod ynghyd i ddatblygu strategaeth ansawdd leol neu ranbarthol yn y sefyllfa orau i bennu'r hyn sydd fwyaf priodol yn nhermau cwmpas, ffurf cynnwys a lefel uchelgais gyffredinol. Nid yw Llywodraeth Cymru yn bwriadu gorfodi un model i bawb yn hyn o beth.
- 6.7 Dylai Awdurdodau Lleol sydd wedi datgan ardaloedd rheoli ansawdd aer ddefnyddio eu cynlluniau gweithredu ansawdd aer nid yn unig i sicrhau cydymffurfiaeth ag amcanion ansawdd aer cenedlaethol o fewn yr ardal rheoli ansawdd aer, ond hefyd i geisio atal neu leihau effeithiau niweidiol llygredd awyrol o fewn a'r tu allan i'r ardal rheoli ansawdd aer. Gellid cyflawni hyn yn rhannol drwy weithio gydag ysgolion a Byrddau Iechyd Lleol.

Blwch 6.1

Dylai unrhyw gynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol newydd neu wedi'i ddiweddarau o 2017 ymlaen nodi sut y bwriedir mynd i'r afael â champau gweithredu nid yn unig gyda'r bwriad o gyflawni cydymffurfiaeth dechnegol ag amcanion ansawdd aer cenedlaethol, ond hefyd gyda'r nod o fanteisio i'r eithaf ar eu cyfraniad at leihau lefelau cyffredinol o nitrogen deuocsid, deunydd gronynnol a llygredd sŵn amgylcheddol ar gyfer y boblogaeth yn gyffredinol, er mwyn sicrhau'r budd mwyaf o ran iechyd y cyhoedd.

6.8 I fod yn glir, nid yw Llywodraeth Cymru yn awgrymu y dylai Awdurdodau Lleol allu dangos lleihad o ran llygredd aer a sŵn ar draws ei diriogaeth gyfan drwy fesur a phriodoli'r lleihad hwnnw i gynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol. Fodd bynnag, gofynnir iddynt ystyried unrhyw fuddiannau posibl yn nhermau lleihau llygredd awyrol mwy eang mewn perthynas â dewis a blaenoriaethu mesurau yn eu cynlluniau gweithredu. Dylai'r ffordd hon o feddwl dod yn naturiol dros amser wrth i'r ffyrdd o weithio a nodir yn y Ddeddf Llesiant ddod yn fwy amlwg o fewn Awdurdodau Lleol. Wrth weithio yn unol â'r egwyddor datblygu gynaliadwy, dylai Awdurdodau Lleol, fel mater o drefn, edrych am gyfleoedd i fanteisio i'r eithaf ar fuddiannau sy'n deillio o'u gweithgareddau, gan gynnwys y canlyniadau o ran iechyd y cyhoedd sydd ynghlwm wrth sut maent yn dewis ac yn blaenoriaethu camau gweithredu yn eu cynlluniau gweithredu ansawdd aer lleol. Dylid cynnwys naratif ar yr ystyriaethau ehangach hyn o fewn y cynlluniau gweithredu.

Atodiad A Amcanion a safonau ansawdd aer

Tabl A.1 Amcanion ansawdd aer cenedlaethol a gynhwysir yn Rheoliadau Ansawdd Aer (Cymru) 2000, fel y'i diwygiwyd gan Reoliadau Ansawdd Aer (Cymru) (Diwygio) 2002

Llygrydd	Amcan ansawdd aer cenedlaethol	
	Crynodeiad	Mesurwyd fel
Bensen	16.25 µg/m ³ 5 µg/m ³	cymedr blynyddol cyfredol cymedr blynyddol
1,3-butadiene	2.25 µg/m ³	cymedr blynyddol cyfredol
Carbon monocsid	10 mg/m ³	uchafswm cymedr dyddiol cyfredol o 8 awr
Plwm	0.25 µg/m ³	cymedr blynyddol
Nitrogen deuocsid	ni ddylid mynd y tu hwnt i 200 µg/m ³ fwy na 18 gwaith y flwyddyn 40 µg/m ³	cymedr 1 flynedd cymedr blynyddol
Gronynnau (PM ₁₀) (grafimetrig)	ni ddylid mynd y tu hwnt i 50 µg/m ³ fwy na 35 gwaith y flwyddyn 40 µg/m ³ (canllaw Sefydliad Iechyd y Byd 20 µg/m ³)	cymedr 24 awr cymedr blynyddol
Sylffwr deuocsid	ni ddylid mynd y tu hwnt i 266 µg/m ³ fwy na 35 gwaith y flwyddyn ni ddylid mynd y tu hwnt i 350 µg/m ³ fwy na 24 gwaith y flwyddyn ni ddylid mynd y tu hwnt i 125 µg/m ³ fwy na 3 gwaith y flwyddyn (canllaw Sefydliad Iechyd y Byd 20 µg/m ³)	cymedr 15 munud cymedr 1 awr cymedr 24 awr

Tabl A.2 Safonau ansawdd aer eraill sy'n berthnasol i iechyd bodau dynol

Llygrydd	Terfyn neu werth targed yr UE	
	Crynodeiad	Mesurwyd fel
Arsenig	6 ng/m ³	cyfanswm cynnwys y ffracsiwn PM ₁₀ dros gyfartaledd o flwyddyn galendr
Benso(a)pyrene	1 ng/m ³	cyfanswm cynnwys y ffracsiwn PM ₁₀ dros gyfartaledd o flwyddyn galendr
Cadmiwm	5 ng/m ³	cyfanswm cynnwys y ffracsiwn PM ₁₀ dros gyfartaledd o flwyddyn galendr
Nicel	20 ng/m ³	cyfanswm cynnwys y ffracsiwn PM ₁₀ dros gyfartaledd o flwyddyn galendr
Osôn	ni ddylid mynd y tu hwnt i 120 µg/m ³ fwy na 25 diwrnod y flwyddyn dros gyfartaledd o dair blynedd (canllaw Sefydliad Iechyd y Byd 100 µg/m ³)	uchafswm cymedr dyddiol cyfredol o 8 awr
Gronynnau (PM _{2.5}) (grafimetrig)	25 µg/m ³ (canllaw Sefydliad Iechyd y Byd 10 µg/m ³)	cymedr blynyddol